

NIDERLANDIYA KASBIY TA'LIM TIZIMIDA ICHKI VA TASHQI SIFATNI TA'MINLASHNING MUHIM JIHATLARI

Jamshid Saidov

Ta'lim sifatini ta'minlash milliy agentligi bosh inspektori

Annotatsiya. Mazkur tadqiqotning maqsadi Niderlandiya kasbiy ta'lim tizimida sifatni ta'minlashning institutsional modelini tahlil qilish hamda uning O'zbekiston kasbiy ta'lim tizimida sifatni ta'minlashni takomillashtirishdagi amaliy ahamiyatini baholashdan iborat. Tadqiqotda qiyosiy tahlil, institutsional tahlil hamda normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish usullaridan foydalanildi.

Kalit so'zlar: kasbiy ta'lim, sifatni ta'minlash, ichki sifatni ta'minlash, tashqi baholash, EQAVET, PDCA sikli, riskka asoslangan baholash, sifat madaniyati, institutsional boshqaruv.

Niderlandiya kasbiy ta'lim tizimida sifatni ta'minlash davlat organlari, ta'lim tashkilotlari, ish beruvchilar, tarmoq uyushmalari hamda boshqa manfaatdor tomonlar o'rtasidagi institutsional hamkorlik va o'zaro hisobdorlik tamoyillariga asoslanadi. Mamlakatda davlat tomonidan moliyalashtiriladigan 51 ta kasbiy ta'lim tashkiloti faoliyat yuritib, ularda 475 mingdan ortiq o'quvchi tahsil oladi. Mehnatga layoqatli aholining qariyb 40 foizi kasbiy ta'lim diplomiga ega ekanligi mazkur tizimning milliy mehnat bozori uchun asosiy malakali kadrlar manbai ekanini ko'rsatadi. Bu esa kasbiy ta'lim sifati iqtisodiy raqobatbardoshlikni ta'minlash, ishchi kuchining kasbiy salohiyatini oshirish va barqaror iqtisodiy rivojlanishga xizmat qilishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Niderlandiya qonunchiligiga muvofiq har bir kasbiy ta'lim tashkiloti mustaqil ichki sifatni ta'minlash tizimini shakllantiradi va uning samarali faoliyat yuritishi uchun institutsional mas'ul hisoblanadi. Ichki sifatni ta'minlash tizimi muntazam o'z-o'zini baholash, ta'lim natijalarini monitoring qilish, pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash hamda aniqlangan kamchiliklar asosida takomillashtirish choralarini ishlab chiqishni qamrab oladi. Shu bilan birga, davlat ta'lim tashkilotlariga sifatni boshqarish usullarini mustaqil belgilash huquqini bergan bo'lsa-da, mazkur mexanizmlarning samaradorligi riskka asoslangan tashqi baholash orqali baholanadi. Bunday yondashuv ta'lim tashkilotlarining avtonomiyasi, hisobdorligi va uzluksiz takomillashtirish madaniyati o'rtasida barqaror muvozanatni ta'minlaydi.

MBO Raad Niderlandiyadagi o'rta maxsus kasbiy ta'lim (MBO) va kattalar ta'limi tashkilotlarini birlashtiruvchi milliy tarmoq uyushmasi hisoblanadi. Davlat tomonidan moliyalashtiriladigan barcha MBO ta'lim tashkilotlari mazkur uyushma a'zosi hisoblanadi. MBO Raad a'zo tashkilotlarning umumiy manfaatlarini ifoda etadi, ularga maslahat va uslubiy ko'mak ko'rsatadi, kasbiy ta'limni rivojlantirishga qaratilgan qo'shma loyihalar va tashabbuslarni muvofiqlashtiradi, shuningdek, ta'lim tashkilotlari o'rtasida tajriba almashish.

va hamkorlikni rag‘batlantiradi. Uyushma inklyuzivlik, teng imkoniyatlar va innovatsion rivojlanish tamoyillarini qo‘llab-quvvatlash orqali kasbiy ta’lim tizimida sifat madaniyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu tariqa, MBO Raad kasbiy ta’lim tashkilotlari manfaatlarini ifoda etuvchi tashkilotgina emas, balki milliy darajada sifatni ta’minlash tizimining barqaror rivojlanishini qo‘llab-quvvatlovchi muhim institutsional platforma sifatida ham faoliyat yuritadi.

Shuningdek, MBO Raad ta’lim tashkilotlari o‘rtasida hamkorlik va ilg‘or tajribalar almashinuvini rag‘batlantiradi, konferensiyalar, forumlar hamda sohaviy tadbirlarni tashkil etadi. Uyushma inklyuzivlik, teng imkoniyatlar va fikrlar xilma-xilligi tamoyillarini qo‘llab-quvvatlash orqali ta’lim tashkilotlarida ochiq muloqot va sifat madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. MBO Raad o‘z faoliyatini “Kelajak kasblari uchun bugungi kuchli ta’lim” tamoyili asosida amalga oshirib, mehnat bozori talablariga mos raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va kasbiy ta’lim sifatini uzluksiz takomillashtirishga ko‘maklashadi. Shu tariqa, ushbu uyushma kasbiy ta’lim tashkilotlari manfaatlarini ifoda etish bilan birga, ta’lim tashkilotlari o‘rtasida hamkorlikni mustahkamlash, innovatsion yondashuvlarni ommalashtirish va milliy darajada sifat madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim institutsional platforma hisoblanadi.

Niderlandiyada ichki sifatni ta’minlash tizimi sifatni uzluksiz takomillashtirishga qaratilgan PDCA (Plan–Do–Check–Act) sikliga asoslanadi. Har bir ta’lim tashkiloti o‘zining strategik maqsadlaridan kelib chiqqan holda aniq va o‘lchanadigan sifat indikatorlarini belgilaydi, ularning bajarilishini muntazam monitoring va baholash orqali tahlil qiladi hamda aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish bo‘yicha takomillashtirish chora-tadbirlarini ishlab chiqadi. Ichki sifatni ta’minlash jarayoniga talabalar, pedagoglar, ish beruvchilar hamda mustaqil ekspertlarning jalb etilishi qabul qilinayotgan qarorlarning xolisligi, shaffofligi va mehnat bozori ehtiyojlariga muvofiqligini ta’minlaydi. PDCA siklining muntazam qo‘llanilishi ta’lim tashkilotlarida sifatni ta’minlashni bir martalik nazorat jarayonidan uzluksiz takomillashtirish mexanizmiga aylantirib, sifat madaniyatining barqaror shakllanishiga xizmat qiladi.

Jadval. Niderlandiya kasbiy ta’lim tizimida tashqi baholashning asosiy xususiyatlari

Yo‘nalish	Mazmuni
Baholash modeli	Riskka asoslangan tashqi baholash
Baholash maqsadi	Ta’lim sifatini takomillashtirish va ichki sifat madaniyatini rivojlantirish
Baholash tamoyili	Dalillarga asoslangan (Evidence-informed) yondashuv

Manfaatdor tomonlar	Ish beruvchilar, ta'lim tashkilotlari, tarmoq uyushmalari, mustaqil ekspertlar va ilmiy jamoatchilik ishtirokida baholash mezonlarini ishlab chiqish va takomillashtirish
Sifatni ta'minlash	Monitoring → tashqi baholash → tavsiyalar → qayta baholash → doimiy takomillashtirish

Kasbiy ta'lim tashkilotlarida sifatni ta'minlashning muhim elementlaridan biri milliy monitoring tizimi hisoblanadi. Ushbu tizim doirasida o'quvchilarning ta'lim jarayonidan qoniqish darajasi baholanadi hamda ishlab chiqarish amaliyoti sifatiga oid ma'lumotlar muntazam tahlil qilinadi. Shuningdek, bitiruvchilarning bandlik darajasi, ish beruvchilar va pedagoglarning qoniqish darajasi bo'yicha muntazam monitoringlar o'tkaziladi. Olingan ma'lumotlar ta'lim tashkilotlarida ichki sifatni ta'minlash bo'yicha takomillashtirish rejalarini ishlab chiqish, strategik qarorlar qabul qilish hamda ta'lim siyosati samaradorligini oshirish uchun muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. Milliy monitoring natijalari qarorlarni dalillarga asoslangan holda qabul qilish, mehnat bozori ehtiyojlarini inobatga olish va ta'lim sifatini uzluksiz takomillashtirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, Niderlandiya tajribasida sifat madaniyati sifatni ta'minlash tizimining asosiy elementlaridan biri sifatida qaraladi. Ta'lim sifati tashqi nazorat natijasi sifatidagina emas, balki rahbariyat, pedagoglar, boshqa xodimlar va manfaatdor tomonlarning umumiy mas'uliyati hamda kundalik faoliyatining ajralmas qismi sifatida e'tirof etiladi. Mazkur yondashuvni qo'llab-quvvatlash maqsadida mamlakatda deyarli barcha davlat kasbiy ta'lim tashkilotlarini qamrab olgan Quality Network for VET tarmog'i faoliyat yuritadi. Ushbu tarmoq o'zaro baholash (peer review), ichki auditlar, ilg'or tajribalar almashinuvi va professional rivojlanish mexanizmlari orqali ta'lim tashkilotlarida sifat madaniyatini mustahkamlash hamda ta'lim sifatini uzluksiz takomillashtirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv tashqi nazoratga qaramlikni kamaytirish, ichki mas'uliyatni oshirish va sifatni ta'minlashni ta'lim tashkilotlarining doimiy institutsional faoliyatiga aylantirishga xizmat qiladi.

Tahlil natijalari Niderlandiya kasbiy ta'lim tizimida sifatni ta'minlash markazlashgan nazoratga emas, balki ta'lim tashkilotlarining institutsional mas'uliyati, ichki sifatni ta'minlash tizimi, davlat nazorati, mehnat bozori ishtirokchilari bilan hamkorlik va sifat madaniyatining uyg'unligiga asoslangan kompleks boshqaruv modeli ekanligini ko'rsatdi. Mazkur yondashuv ta'lim tashkilotlarida uzluksiz takomillashtirish, dalillarga asoslangan qaror qabul qilish va manfaatdor tomonlar ishtirokini ta'minlash orqali ta'lim sifatini barqaror rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu tajriba O'zbekiston kasbiy ta'lim tizimida ichki sifatni ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish, riskka asoslangan tashqi baholashni

bosqichma-bosqich joriy etish, milliy monitoring tizimini rivojlantirish hamda ta'lim tashkilotlarida sifat madaniyatini shakllantirish uchun muhim amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alie Kamphuis. *Short Introduction to Quality Assurance in VET in the Netherlands*. Dutch National Reference Point EQAVET (CINOP), 2019.
2. MBO Raad. *House of Dutch VET*. Presentation Materials, 2026.
3. European Commission. *European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training (EQAVET)*.
4. OECD. *Education at a Glance*. Paris: OECD Publishing.
5. Cedefop. *Vocational Education and Training in the Netherlands*.
6. European Training Foundation (ETF). *Quality Assurance in Vocational Education and Training*.
7. Ministry of Education, Culture and Science of the Netherlands. *Secondary Vocational Education (MBO) Policy Documents*.